

izhaja vsak dan razen
nedelj in praznikov.
Issued daily except Sun-
days and holidays.

PROSVETA

LETO—YEAR XIX.

Cena lista
je 25.00

Entered as second-class matter January 22, 1910, at the post-office
at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Chicago, Ill., petek, 10. decembra (December 10), 1926.

Subscription \$5.00
Yearly

Uredništvo in upravljalni
prostori
2657 S. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904.

STEV.—NUMBER 289

KDO JE BIL DE- LAVSKEGA OR- GANIZATORJA?

Enkrat so ga že napadli kompa-
nijski pobojniki. — Njegov
prijatelj iz Morgantowna za-
hleva preiskavo.

Morgantown, W. Va. — Zdi
se, da bo po enem letu prišla le-
na dan tajnost o smrti Lawson
McMillona, šumskega delavca
in delavskega organizatorja.

McMillon je služil v armadi v
vojnem času. Pri pridobivanju
članov za društvo Veteranov
svetovne vojne je bil izredno u-
spešen. Organizacija Veteranov
svetovne vojne je dala takoj po
vojni up, da postane organizaci-
ja prostakov, ki so služili v sve-
tovni vojni, obenem pa tudi tek-
movalka bolj aristokratski in
nazadnjaški Ameriški legiji. Ob
času smrti je bil McMillon or-
ganizator delavske organizacije
Industrijskih delavcev sveta
(I. W. W.).

Kakšne dve leti nazaj so ga
napadli pobojniki lesnega trsta
v Richwoodu, W. Va. s sekirami
in ga pustili ležati v krvi, misleč,
da podleže ranam. McMillon je
okrevljal, a takoj je bil obtožen
velezdaje v Marlintonu, a ker
mu niso ničesar dokazali, pa je
sodišče oprostilo. Nekaj mesecev
kasneje je bil zopet v bolnišnici,
ker so ga napadli kompanijski
pobojniki. Unija za ameriške ci-
vilne svobodščine je zahtevala,
da ga govornik Gore uvede prei-
skavo. Medtem ko se je vrnila
preiskava, je pa prišel glas, da
je bil McMillon ponesreči ustrel-
jen, ko se je nahajal na lovu.
To se je zgodilo v mesecu okto-
bru leta 1925.

I. G. Miller iz Morgantowna,
prijatelj McMillona, je sumil,
da je postal McMillon žrtve si-
rove šale, toda preiskovati ni
mogel ničesar do jeseni leta
1926, ker je slabega zdravlja. Na
to je pa odkril, da je nekdo Chri-
stian, ki je bival v tistem šum-
skem taboru, v katerem je Mc-
Millon delal, priznal, da je u-
strelil delavskega organizatorja
po nesreči, ko je šel z napetim
petelinom zadaj za njim. Prei-
skava mrtvega trupla je pa do-
kazala, da je strel zadel McMilli-
ona, da je strel zadel McMilli-
ona v ramo in sicer odzgoraj ni-
zod. Mrliški oglednik ni obdr-
žaval ogledovanja, a tudi nobe-
nega zdravniškega spravevala ni
o njegovi smrti. Kompanija ima
svoje delavce in ti so tvorili mr-
liško-ogledniško poroto.

Miller pravi: "Te stvari in še
druge, ki so sledile McMillonovi
smrti, obujajo v meni misel, da
je bil McMillon ustreljen name-
noma od najemnikov lesnega
trsta ali pa Spring Creek Lum-
ber kompanije. Stvar je taka,
da kriči po preiskavi od strani
Unije za ameriške civilne svo-
bodščine in pa organizacije I.
W. W.

BANDIT, NAPADEL DIJAKA, PRIJET.

Dijak je bil v boju z banditom
za revolver.

Chicago. — Snoči je napadel
bežnani bandit dvajsetletnega
dijaka Marshalla blizu Munde-
leivove rezidence. Bandit je u-
stavil svoj avto ter mu zaukazal
naj ga pelje proti Lincolnu parku.
Ko sta se približala parku je na-
stal boj z banditom za posest
revolverja.

Po kratkem boju je bandit
premagal ter oddal tri strele na
Marshalla, ki pa so zgoreli svoj
revolver. Med tem sta prihitela na
pomot dijaku dva policaja, na-
kar je bandit, ki je bil pozneje
opazen kot Max Leitz, 19 let
star, pobegnul toda policaja sta
mu sledila ter ga po kratkem
boju prišli. Bandit je obdožen
s več drugih napadov.

Coolidge se obdaja s plo- tom glede prohibicije

Glede tega vprašanja je izpre-
menil nekaj besed v svoji po-
slnici.

Washington, D. C. (F. P.) —
Prva izdaja predsednikove po-
slnice, ki je bila poslana listom,
je govorila o potrebi izvajanja
"pametnega in pravičnega" Vol-
steadovega zakona. Lanska po-
slnica je govorila samo o "do-
brodošlem" Volsteadovem zakonu.
To leto je bil poslan popravek.

Longworth žo po- nujajo za predse- dnika kandidata

Zanj vstopa nekaj senatorjev in
političarjev, ki imajo osebne
želje. — Gonilno silo pa tvo-
rila Rooseveltova hči in žena
pokojnega Illinoiskega sena-
torja.

Washington, D. C. — Razgla-
šanje "Nick" Longwortha, ki
predseduje kongresni zbornici,
kot predsedniškega kandidata
republikanske stranke v letu
1928 je že pričelo. Republikan-
ski političarji v glavnem mestu
se začudeni vprašujejo, ako Bela
hiša ne podvzame korakov in u-
bije tega razglašanja.

Glavna podpornica Longwor-
tha je njegova žena Alice Roose-
velt Longworth, ki jo zopet pod-
pirajo reakcionarni političarji,
ki imajo osebne vzroke, da se
Coolidge umakne. O senatorju
Mosesu iz New Hampshire, se-
natorju David Reedu iz Pennsylv-
nije, senatorju Wadsworthu iz
New Yorka, ki je bil pri zad-
njih volitvah poražen, in sena-
torju Jim Watsonu iz Indiane
govore, da so naklonjeni temu
razglašanju.

To razglašanje cincinatskega
kongresnika, protežiranca pokoj-
nega političnega gospodarja Co-
xa, podpira tudi mrs. Medill Mc-
Cormick, hči pokojnega Mark
Hannata in vdova Illinoiskega
senatorja. Ruth Hanna McCorm-
nick in Alice Longworth sta
najbolj delavni političarki zad-
njega desetletja v glavnem me-
stu.

O Coolidgeu se pričakuje, da o-
stane predsedniški kandidat do
zadnje minute 1928, odkar upa,
da bodo demokratje tako pocep-
ljeni med seboj zaradi verskega
vprašanja, da lahko zlomi svoje
kopje za tretji predsedniški ter-
min. Njemu je znano, da lahko
prisili republikance, da ga po-
novno nominirajo za predsedni-
škega kandidata, ako se posluži
vse maksične moči in zamorske
delegacije iz južnih držav, če ne
izleze na dan spomladi v vol-
nem letu kakšen škandal, ki po-
rine v kašo tudi njegov urad. A-
ko Coolidge pronajde, da ne dobi
predsedniške nominacije, tedaj
jo izroči Hooverju.

Newyorški političarji razume-
jo, da tvrdka Morgan & Co. že-
li, da je Coolidge predsedniški
kandidat v letu 1928, naobratno
pa smatrajo tovarnarji, ki se o-
grevaajo in zahtevajo visoko za-
ščitno colnino, Longwortha za
boljšega kandidata. Lowden iz
Illinoisa, katerega ideje za od-
poved farmarjem je na dolgo
sam mrevril senator Borah,
smatrajo vzhodni kapitalisti za
preveč radikalnega. Longwor-
thovi podporniki so namignili,
da postane Borah državni taj-
nik, ako bo Longworth izvoljen
za predsednika. Oni upajo, ako
se taktno rabi njegovo ime, da
bo Nick varen pred napadi na-
prednega elementa.

25 ubitih v Mandžuriji.

Tokio, 9. dec.—Iz Mukdens
poročajo, da je bilo večerj 25
oseb ubitih in 54 ranjenih v ko-
liziji dveh vlakov v Mandžuriji.

VLADNO BRO- DOVJE SE DO- BRO IZPLAČUJE

To je dokazal predsednik Dobro-
tornega društva pomorskih
strojnikov pred plovbenim od-
borom.

Washington, D. C. — Willi-
am F. Yates, predsednik Dobro-
tornega društva pomorskih
strojnikov, je pred plovbenim
odborom argumentiral in doka-
zal, da je vladno brodovje pla-
čalo ljudstvu še velike dividen-
de. Yates je argumentiral, da
je vladno v vojnem času vložila
milijarde v ladje, toda v mirnem
času se mora računati vloga v
trgovske ladje je po vsoti, ki bi
se v rešnici izdala za stalne lad-
je v mirnem času. Vsi drugi
strojiki, ki so višji, se morajo za-
pisati na račun vojne. Ako se
vloga za trgovske ladje računi
pošteno in v mirnem času, so tr-
govske ladje, ki jih lastuje in ob-
ratuje vlada, plačale ljudstvu le-
pe dividende. Te trgovske ladje
so omogočile, da so bombarni na-
sadniki in farmarji, ki pridelu-
jejo žito in druge glavne poljake
produkte, odpelali svoje pro-
dukte pod zelo ugodnimi pogoji
na svetovni trg. Privatni kapital
najprej upošteva sebičnost in
gleda na to, da napravi velike
dobičke.

50 rudarjev pokopanih

Eksplozija v Indiani je razdejala
premogovnik.

Francisco, Ind. — Eksplozija
plina v premogovniku št. 2 v čer-
tutek zjutraj je pokopala vse ru-
darje — od 50 do 60 moč — ki
so istočasno bili pod zemljo.
Razstrelba se je pripetila nekaj
minut potem, ko so rudarji prišli
na delo. Reševalno moštvo je šlo
takoj na delo.

Anglija ogroža evrop- ski mir, pravi Čičerin

Sovjetski zunanji komisar je v
Berlinu temeljito odgoval
britsko tortijko vlado.

Berlin, 9. dec. — Jurij Čiče-
rin, ruski sovjetski komisar za
zunanje stvari, je večerj v izja-
vi pred inozemskimi poročevalci
strahovito odgoval zunanjo po-
litiko Velike Britanije. Čičerinov
obisk Berlina ravno v momentu,
ko spet zboruje Svet Lige nardo-
v v Ženevi, je značilen; tuje-
zemski diplomate so se na iglah
beleči si glave, kaj pravzaprav
pomeni Čičerinov prihod v Nem-
čijo v tem času.

Coolidge zahteva 30 milijonov za prohibicijo

Suhasti zakon je treba uvelja-
viti, pravi predsednik. Pol mi-
ljona dolarjev samo za suha-
ške špijone.

Washington, D. C. — Pred-
sednik Coolidge je v sredo v
svoji letni poročalski poslnici
izjavil, da administracija po-
trebuje \$30,000,000 za uveljav-
ljanje prohibicije v prihodnjem
letu. Kongres je naprošen, da
dovoli to malenkost. V prohibi-
ciji koloni budžetne poslnice je
tudi postavka \$500,000, ki se i-
ma porabiti samo za vohune, ka-
terih naloga je, da vohunijo za
ljudmi po hotelih in drugod ter
kupujejo "evidence" od butle-
garjev.

ČUDNI NAZORI GENERALA O MIRU.

Washington, D. C. — General
Tasker J. Bliss je povedal na
konferenci ženskih organizacij,
da se mir da doseči, ako se posa-
mezni narodi odpovedo svojim
gotovim pravicam, kakor se od-
pove posamezni človek nekatere
rim pravici in pravni civilizira-
ni politični državi.

16 rudarjev obsojenih na smrt v Rusiji.

Moskva, 9. dec. — Sovjetsko
sodišče je danes obsodilo 16 ru-
darjev na smrt. Obsojenci so
pripadali tolpi 80 banditov, ki je
izvršila nebroj zločinov v tartar-
ski republik. Ostali člani tolpe
so bili obsojeni v zapor.

Mussolini se zvija; vabi Belgrad v zvezo

Fašistovski listi dolže Francijo, da ona podpihuje Jugo-
slavijo. Fašistom je žal, ker je Ninčić odstopil, kajti
bil je "dober prijatelj Italije." Ligin voditelji v Že-
nevi krpucajo spor.

Belgrad, 9. dec. — Iz Rima po-
ročajo, da je Mussolini večerj
povabil k sebi jugoslovankega
poslnika in mu sugestiral, naj
Jugoslavija podvoji italijansko
pogodbo s Albanijo in na ta na-
čin bodo vse tri dežele tvorile
"trojni sporazum." Gotovi kro-
gi v Belgradu go se začeli ogre-
vati za to sugestijo.

Rima, 9. dec. — Mussolini ofi-
cijno zamika vse vesti o tajnih
vojaških točkah italijansko-al-
bananske pogodbe. Pogodba je le
izraz prijateljstva in arbitraje
med Italijo in Albanijo ter za-
gotavlja mir in jamči absolutno
suverenost in teritorialno inte-
griteto Albaniji natančno po na-
čelih Lige narodov.

Mussolini pravi dalje, da po-
godba ne pomeni penetracije v
Albanijo, pač pa ravno narobe:
slovesno proklamirajo Italije, da
se ne bo vmešavala v albanake
notranje zadeve. Končno izjav-
lja Mussolini, da pakt je v ob-
močju Jadrana in se ne tiče Bal-
kana, valed česar je absurdno
misliti, da je pogodba škodljiva
za interese Balkana.

Rimski fašistovski listi pišejo
na dolgo in široko o "izbruhu
v Jugoslaviji" radi albanakega
pakta in pripisujejo krizo mahi-
nacijam Francije.

"Giornale d'Italia" piše, da
Francija kontrolira Čehoslovaki-
jo, Rumunijo in Jugoslavijo ter
izrablja malo entente ne le proti
Nemčiji, temveč tudi proti Itali-
ji. Francija zalaga Jugoslavijo
s topovi, puškami in strojnici-
mi. Najnovejšo revolucijo v Al-
baniji je inspiriral jugoslovan-
ski generalni štab sporazumno s
Francijo.

Fašistovski časopisi obžaluje-
jo padeč jugoslovanke vlade,
posebno pa točijo grenke solse
nad ostavko zunanjega ministra
Ninčića, ki se je "vedno kazal
dobrega prijatelja Italije in ki
je bil menda edini moč v Jugo-
slaviji, kateri je razumel končne
vzvišene ideje (1) italijanske su-
nanje politike, ki bazira na me-
narodnih realnostih in stremi za
dosego trajnega mira s saj-
amčenjem vsaki deželi njenih le-
gitimnih interesov."

"Vedeti je treba, da je Alba-
nija le par ur plovbe od Italije,
zato je nerazumljivo, kako je
mogel moč, kot je dr. Ninčić, vi-

5000 stavarjev v Jočah na Angliškem

Delavska stranka zahteva izpu-
stitev delavcev. Odmari ru-
darke stavke v parlamentu.

London, 9. dec. — Mednarod-
na zveza za pomoč razrednovoj-
nim ujetnikom je sklicala javen
protestni shod v Batterseju za
prihodnjo nedeljo. Govorniki bo-
do zahtevali, da Baldwinova vlada
izpusti iz zaporov 5000 de-
lavcev, ki so bili obsojeni v te-
ku generalne stavke v zadnjem
maju pa niso bili izpuščeni, ko
je vlada odpravila izjemno stan-
je, ki je bilo v moči do konca
stavke rudarjev.

V parlamentu je bila večerj
vroča besedna bitka radi rudar-
ske stavke. Delavski poslanci so
stavili predlog ukora za vlado
radi njenega obnašanja napram
rudarjem. Ramsay MacDonald,
ki se je ravno vrnil iz Afri-
ke, je neumljeno kritiziral vla-
do in pozval Baldwinu, da naj
poda ostavko in gre pred volit-
ce, če ima korajžje. Obtožili
je vlado, da je pomagala premo-
govniškim magnatom od prvega
do zadnjega dne stavke. Bald-

KITAJCI OBR- NILI HRBET LIGE NARODOV

Kuomintangova vlada je pris-
lila pekingake delegata, da so
se umaknili v Ženevi. Kanton-
čani pravijo, da Azija s Rumijo
vred dobi svojo ligo.

Ženeva, 9. dec. — Voditelji
lige narodov, ki zborujejo v Sve-
tu, so večerj doživeli novo eka-
plozijo, ki je smajala stebre Li-
ge. Kitajska je faktično izstopi-
la iz Lige narodov.

Delegat kitajske vlade v Pe-
kingu, Cao Hsin Cu, ki se je na-
meraval udeležiti seje Sveta lige
narodov, je večerj naslanil, da
on je tukaj le kot neuradni opa-
zovalec in da kot tak ne more
govoriti niti sklepati ničesar gle-
de Kitajske. Delegat je to storil
na priitiak Sia Tinga, predstavi-
nika ljudske (kuomintangke)
vlade, ki je prišel v Ženevo s na-
menom, kakor je rekel, da čuva
interese Kitajske.

Voditelji Lige narodov so spo-
znali, da pekingaka vlada je brez
moči in da edina oblast na Ki-
tajskem, katero je treba upošte-
vati, je kantonska kuomintang-
ska vlada. In ta vlada je poten-
tila Kitajsko iz Lige narodov.

Sia Ting je dejal v Ženevi, da
Kitajska je pripravljena vstopiti
v panazijatsko ligo, katero or-
ganizira Rusija in katari se pridru-
žijo Turčiji, Persiji, Afghani-
stan in eventualno Indiji. Ta li-
ga pa ne bo naperjena proti Ligi
narodov, pač pa bo "le entente,
ki bo čuvala posebno interese
ljudstev v Aziji."

Voditelji Lige narodov so zelo
bljudni z delegatom kitajske
ljudske vlade. Sekretariat mu
je dal na razpolago sobo v Ligi-
nem poslopju, kakor da je ofi-
cijni zastopnik Kitajske.

Svet Lige narodov je večerj
sklenil, da mednarodna voja-
ška kontrolna komisija, ki je bi-
la v Berlinu zadnjih sedem let
in ki je nadzorovala razorožanje
Nemčije, zapusti Nemčijo naj-
kasneje do 30. januarja 1927.
Nadzorstvo potem preide v roke
posebne Ligin komisije, ki ob-
laže Nemčijo le v slučaju, če do-
bi kako pritombo. S tem dobi
Nemčija veliko olajšavo, ker
kontrolna komisija ji je bila ve-
lik trn v peti. Edin problem med
Francijo in Nemčijo, ki še osta-
ne, je vojaška okupacija Pore-
nja.

POCEPLJENJE DELAVSTVA TEPE LE DELAVCE.

Quaker Oats kompanija je odri-
gala 35 centov od mesece to-
sarskih delavcev.

Cedar Rapids, Ia. — Quaker
Oats kompanija je odrezala te-
sarskim delavcem po 35 centov
od ure za gotovo delo. Kompani-
ja gradi nabiralnik s 94 nad-
stropij v Cedar Rapidsu in se je
pogodila s unijo tesarskih de-
lavcev, ki ni združena s svetom
stavbinskih delavcev, da prekr-
bi ročne delavce, ki bodo zasta-
vili vijake na formah. Ti delavci
bodo prejeli po 70 centov na
uro. Proč jemali forme bodo pa
stavbinski tesaki, ki prejmejo
62½ centa mesece na uro.

Vse delo so preje opravljali ta-
sarski delavci, ki prejemale po
\$1.05. Pocepljenje delavstva
zdaj okužuje tudi manjša mesta,
podjetniki se pa seveda smeja-
jo v pest.

Požar v rumunski kraljevski palati.

Bukarešta, 9. dec. — Rumun-
ska kraljevska palača je večerj
deloma zgorela. Prestolna dvor-
na je v razvalinah. Ognjen je na-
stal v oddelku za služenčad in se
naglo razširil. Ognjenjaci so re-
šili ostale oddelke. Škoda znaša
čez 100,000 dolarjev.

ZARKOMET

Štirajte za "Prosveto"!

Vesti iz Jugoslavije

Prebivalstvo Jugoslavije. Po najnovijih statističnih podacima je imela Jugoslavija koncem oktobra leta 12.017.333 prebivalcev — 5.893.597 muškarca in 6.123.736 žena. Po narodnosti je bilo 5 milijonov pravoslavci, 4.735.154 katoliki, 1.336.587 muslimani, 216.847 protestanti, 15.159 židovi, 41.597 ukinjati, 7.536 pripadnikov ostalih konfesij. Po narodnosti: 5.259.980 Srbov, 3.420.909 Hrvata, 1.024.761 Slovencev, 515.472 Nemcev, 472.408 Madžarov, 41.740 Arnavtov, 229.399 Rumunov ter 388.653 oseb drugih narodnosti. Na enem kvadratu kilometru živi v Sloveniji 15 oseb, v Vojvodini 70, na Hrvatskem in v Slavoniji 62, v Srbiji 53, v Dalmaciji 48, v Bosni in Hercegovini 36, v Južni Srbiji 32, v Črni gori pa 20 oseb.

Tragična smrt šestletne deklice. Na železniški postaji Koprivnica je poleg kurirnice vagon, v katerem stane rodbina strojevega ključavničarja Ivana Petrovića in mati sta odšla po poslu, dve deklici v šolo, najmlajša, dve šestletna Milka pa je ostala nekoliko časa sama doma. V kuhinji se je približala ognjiku, vnela se ji je obleka in mahoma je bila vsa v plamenu. Na ožupani kriki je prihitel na pomoč neki železniški uslužbenec; a bilo je prepozno. Uslugi otrok je dobil tako grozne opekline, da jim je lez par ur podlegel.

Pri streljanju z močnejši mrtvo ostreljanje. Dne 21. nov. o prepeljati v ljubljansko splošno bolnico na kmetem vozu telega ranjenega Valentina Pintarja, ki je bil pri streljanju z močnejši nevarno poškodovan. Ko je Pintar v bolnici umrl, se ni moglo ugotoviti, odkod je pojojniki, koliko je star.

Roparski napad. V bližini vasi Trate je bil pred par dnevi zvečer iz Dovja proti Laškem se vračajoči posestnik Anderj Pušnik nenadoma napaden iz zaseda. Za nekega grma je hipoma skočil pred njega visok, močan poški držeč v rokah dve britvi. Neznane je pričel Pušniku groziti in je zahteval denar. Pušnik, ki je bil popolnoma neoborožen, ni mogel braniti in napadalec mu je odvzel listino z 2.000 Din kotovine, nakar je ropar izginil. Dasiravno je Pušnik takoj zadelo prijavil orožnikom, zločinca doslej še ni bilo mogoče izslediti.

Poneverba v stiski. Ignacij Vohić, organist v Semečju, je praviljal zadnja tri leta tudi poje tajnika pri občinskih Semečju. Kot. Njegovi stalni dohodki so bili zelo skromni. Dobil je mesečno kot organist 600, kot cerkveni 600, kot tajnik občine Semečju 1000, od občine Kot pa 20 K. poleg tega pa 5% občinskih doklad za meso in pivo in kot cerkvenik ter organist občinske darove pri kratkih porokah in pogrebih. Ima številno družino, katero je seveda le težko preživljal. V sili je posegel končno po zaupanih občinskih novcih. Po revizijskem poročilu velikega župana ljubljanske oblasti si je prilastil skupno 28.864 Din raznih občinskih doklad in vrh tega 500 Din prispevkov, ki jih je dobil za popravilo pokopališnega zidu, cerkve Sv. Duha na Selih. Ob priliki aretacije so našli njegovi miznici le še 1845 Din poverljivega denarja. Obdolženec je priznal, da si je pridržal najmanj 28.864 dinarjev občinskega denarja, zagovarjal pa se je z revščino. Potrošniki v Novem mestu so z 9 glasovi za nikali vprašanje glede uradne poneverbe in potrdili vprašanje glede nepremagljive aile. Ignacij Vohić je bil nato oproščen.

Tudi ta pride pred poroto. V tečajni preiskovalni zapor je pripeljal orožništvo Jareza Goglarja iz Bukovčaka pri Brežicah, kjer je izvršil posilstvo nad neko deklico.

V valove Drave. Dne 20. nov. je brodar Merdavi peljal preko Drave na Brodu nekega muškarca. Čim je privozil na sred reke, je neznanec nenadoma vrgel od sebe sukno in klobuk ter skočil v valove Drave, ki so samomorilca takoj zagnili. Medav je sicer takoj odvezal

IZ PRIMORJA

Italijanska penetracija med drugorodce. "Popolo di Trieste" poroča s ponomom, kako uspešno deluje fašizem na Krasu. V Tomaju (ne v Sežani) se je vršilo zborovanje slovenskih kmetov za vstop v fašistovsko sindikalno organizacijo. Na shodu je bil navzoč tudi tomajski župnik Kjuder, katerega so se pred kratkim nevarno napadali po fašistovskem glasilu. Grazioli lev govor so sproti prevajali na slovenski jezik. Grazioli je predvsem zavračal tendenciozno vesti, da kdor hoče postati fašist, mora plačati veliko pristopnino, da bo milica izvršila nabor za ekspedicio v Libijo in da prinese fašistovski sindikalizem težka bremena kmetom. Izvoljen je odbor za organizacijo kmetijskega sindikata. V odboru so Kosovel, Turk, Gorjup in Ukmar. Članov bo nad 400. Služne organizacije bodo sledile tudi še po drugih krajih.

Se ni konca. Odpustno postopanje je uvedeno tudi proti učitelju Antonu Medvežu iz tolminskega Loma.

V Zapotoku pri Anshovem je učitelj Milan Jereb. Moral pa je zapustiti Zapotok, ki je sedaj brez šole in učitelja. Kakor vse kaže, v Zapotoku sploh ne bo več nobenega učitelja. Anshabetizem!

Kraki kmetje v fašistovski organizaciji. V Sežani je povabil fašistovski tajnik Grazioli vse okolišanske kmete v svrhu, da se vpišejo v fašistovsko sindikalno organizacijo. Navzoč je bil na shodu tudi generalni tajnik fašistovskih sindikatov A. Liverani. Vstopilo je v organizacijo 400 kmetov, največ men- da iz Tomaja.

Povprečna ameriška farma

Nekaj takega, kot je reano "agrarno vprašanje" v mnogih delih, je takorekoč nepoznano v Ameriki. Ameriški poljedelstvo in ameriški farmer imata sicer tudi svoje krize, ali ti se ne kažejo obsega zemlje. "Pomanjkanja zemlje" v Ameriki ni, malo je tu raznih vrst veleposetev v primeru z majhni kmetijami in običajni evropski klic po "več zemlje za poljedelce" se tu ne sliši. Farme se niso skrele s prihodom novih generacij farmerjev; povprečna površina vrne zemlje za poseljevanja farmerja je bila leta 1920 leta kot 1. 1900 ali celo kot 1. 1850, do čim se je povprečna vrednost farme stalno zvišala.

Od 1. 1860 znaša površina zemlje v Združenih državah nekaj čez 1900 milijonov akrov. L. 1860 so farme zavzemale približno 407 milijonov akrov, leta 1900 približno 415 milijonov akrov, l. 1920 pa 956 milijonov akrov.

Povprečna velikost farme pa je ostala skoraj ista, kotom polstoletja. l. 1870 je povprečna površina farme znašala 153,3 akrov, l. 1920 pa 148,2 akrov. V tem zadnjem letu je bilo skoraj šest in pol milijonov farm v Združenih državah. Le približno 42.000 farm je zavzemalo manj od treh akrov in samo okolo 47.000 farm je imelo čez 1000 akrov. Farme srednjega obsega, ki zavzemajo od 100 do 174 akrov, so one, ki predstavljajo najvišjo povprečno vrednost.

Številno farm in obseg obdelovane zemlje je stalno raslo od 1. 1850. Obsežne pokrajine zapada so prvozročila ogromno priseljevanje iz vzhoda v tedaj divje pokrajine na zapadu. Civilna vojna pa je razkosila mnogo ogromnih plantaj na jugu in s tem tudi prispela k večjemu številu farm.

Od skupne površine Združenih držav je l. 1850 le 6% bilo posvečeno poljedelstvu, l. 1920 pa 26,4%. Površina, ki ni obdelovana, obstoja iz gorovij, puščav, gozdov, močvirij, mest, trgov itd. Del te neobdelovane zemlje se rabi za pašo v ranžah; del utegne tudi biti spremenjen v farme potom irigacije, osuševanja ali iztrebljanja.

Vrednost farm pa je rasla mnogo hitreje kot število farm. L. 1870 je povprečna vrednost farme znašala \$3365, l. 1910 \$6444 in l. 1920 \$12.084. Po-

vpredna vrednost akra se je po- višala od \$21.94 v l. 1870, na \$46.64 v l. 1910 in \$81.52 v l. 1920. Vrednost farmskih poslo- biv, priprav in živine se je po- višala v približno istem razme- ru.

V splošnem prevladuje nazi- ranje, da eden ismed najvažnej- ših razlogov za višjo vrednost farme je pritisk prebivalstva na deželo. Takega pritiska pa ni opazati v Združenih državah. L. 1850 smo imeli povprečno 205 prebivalcev za vsakih tisoč akrov obdelovane zemlje, dočim l. 1920 jih je bilo 210 — torej le malo več kot l. 1850, ko je vrednost zemlje znašala šestin- ko tega, kar je znašala l. 1920.

V razmerju s celokupnim prebivalstvom Združenih držav, je prebivalstvo na farmah stalno pojemalo s razvojem industrije, tako, da manj od polovice vsaga prebivalstva je dandanes polje- delskega značaja. Stroji in raba končnih ali so nadomestili ne- dostatek delavcev. Povrh tega pa, čim so se dobre prati izrpane in je potreba dežele klicala po večji zalogi poljedelskih pridel- kov, so znanstveniki rešili pro- blem s tem, da so prinesli hemi- jo v pomoč poljedelcu. Kako važna je za poljedelca raba strojev in gonilne sile, je razvi- deti iz dejstva, da se je tokom sednjih 70 let obseg človeškega dela, ki je potrebno za pridelova- nje enega merika (bushel) pšenice, znižal od treh ur in tri mi- nute na povprečno deset minut. Strošek tega dela pa je padel od 47,8 centov na 3,5 centov za vsak bushel. — F. L. I. S.

Pavlina K.: Ducmanov Sina

Lansko leto se je Ducmanov Sina zopet prikazal v vasi. Čudno je izgledal! Bos, raz- gan in zamazan. Otroci so se ga tako bali, da so se od daleč bota- li pred njim. In vendar ne bi to- ri Ducmanov Sina nikomur nič žalega. Naoprosto! Ducmanov Sina se je bal ljudi. Če je za- gledal kje kakšnega, odnaloega človeka, je kar satulil in ubežal.

Bilo je pred devetimi leti. Ta- krat je še živel Ducmanov Sina s svojo družinico v vasi. Imel je pridno žensko. Ker nista ime- la svoje hišice, sta hodila skup- no h gospodarju na dno, da sta tako odelužila za stanova- nje.

Kmalu sta dobila dečka — Lojzeka. Zdal sta se bolj pridno delala, naj sta imela za koga skrbeti. Sina je naredil za sinč- ka vozeč, da sta ga lahko s seboj peljala na njivo, kadar sta šla na delo. Tako je ostal otrok vez- dan na polju v vozičku, zvečer pa ga je Sina vzel v naročje, da je žena lažje pripravljala ve- čerjo.

Tako je bilo dan na dan. Ker pa se je žena preveč mučila — po dnevi na njivi, ponoči s otro- kom, je kmalu podlegla hudi bolezni. Ni trajalo dolgo, že so jo odnesli k vašemu poštičku.

Ducmanov Sina je zdaj ostal popolnoma sam s otrokom. Ka- mor se je obrnil, povsed mu je manjkala njegova pridna žena. Če je otrok jokal, ga ni mogel utolažiti, med tem, ko je bil pri- žen takoj tih. Tudi večerja ni bila nikoli tako dobra, kakor prej, ko mu jo je skuhala žena. Ni mu kazalo drugega, kot se enkrat se oženiti. Kar streslo ga je nekaj ob tej misli, če se je spomnil, da bo mali Lojzek mo- ral dobiti mameho. Pa kaj je hotel! Moralo se je tako zgo- diti!

Na pustni torek je bila gosti- ja. Ob tej priliki je Sina pro- sil svojo drugo ženo, naj bo do- bra z njegovim sinčkom, ko ven- dar ni lepšega otroka v vasi, kot je njegov Lojzek. Obljubila mu je vse, vse.

V začetku je šlo vse po mo- ževni volji. Pokazala se je pridno gospodinja in dobro mater. Ko pa so minuli medeni tedni, je tudi nova gospodinja postala drugačna. Nič več ni marala za malega Lojzeka. Mesto, da bi mu dala jesti, ga je napodila iz- hiše. Ravšek se je zatekel potem k sosedu, ki je bil Simejev go- spodar. Tam je dobil kos kruha in bil ves srečen.

Uboji Sina jepridno delal od jutra do večera, a vendar ni mogel vsega dela zmagovati, ki

mu ga je naložil njegov gospo- dar. Pri prvi ženi je bilo to lah- ko. Šla je z otrokom na polje in pomagala možu pri delu. Ko mu je umrla, je je težko pogrešal in bil prisljen, se drugič oženiti. Mislil je, da mu bo tudi druga žena vsaj nekaj dela odvela. Toda nič! Samo doma sedi in niti ne zažije mu raztrgane srajce in ne umije otroka. V začetku jo je prosil, naj gre s njim na polje delat. Zaman! Po- tem ji je ukazal, da mora iti. Nič ni pomagalo. Končno sta se spila in stela. Mesto zadovolj- nosti je bil v hiši prepir. Kadar je prišel zvečer Sina utrujen do- mov, ni bilo nič večerje. Žena pa je kje s kakšno sosedo klepa- tala. — Dan na dan je bil pre- pir v hiši. Delo tudi ni bilo vse opravljeno, kolikor je zahteval njegov gospodar. Ko bi mu žena pomagala, bi šlo vse dobro, tako pa? Kolikokrat se je ob takih prilikah spomnil na prvo ženo, ki mu je bila vedno tako dobra.

Ko so spravili ljudje zadnje pridelke s polja domov, je go- spodar Simeju odpovedal stano- vanje. Kdo ga bo vzel na zimo v delo? Kam naj gre? Bolj ko je vae to premišljeval, bolj ga je peko. Nepopisna jeza se ga je polastila.

"Čakaj! Ti si meni odvzel stanovanje, jaz bom pa naredil, da ga tudi ti ne boš imel!" — tako si je mislil sam pri sebi.

Ko je postala tema, — jeseni je pa tako že zgodaj tema — se je spizlil Ducmanov Sina k so- sedu, k hiši svojega gospodarja. Pogledal je pri oknu v hišo in videl, da so val za mizo sedeli. Vsek je imel svoje opravilo. Splazil se je na podstrešje, vžgal žveplenko, jo vrgel v seno, za- pri vrata in odšel tiho v hlev. Tamkaj je zopet vžgal vžgalico, jo vtaknil v slamo, tiho za- pri vrata in odšel v kremo. V gostilni je hotel počakati, da bi ljudje opazili ogenj. Ni trajalo dolgo, ko so začeli vpiti: "Gori, gori, pomagajte!" Pivel so hiteli iz gostilne in videli, kako je ru- dec plamen objemal streho in uhajal pri hlevnem oknu. Bati se je bilo, da se unamejo sosed- nje hiše.

Tudi Sina je šel s drugimi pivci na pogorišče. Med potjo se je spomnil, da bi bilo dobro, po- gledati po otroku. In ga vsoči v naročje, že bi se slučajno uga- lo tudi njegovo stanovanje. Šel je v hišo, pogledal na otrokovo ležišče — bilo je prazno. Leti in preliče vse kote, a ni ga bilo najti. Vprašal je ženo, kje je otrok. Tudi ona ni nič vedela povedati. Končno je izvedel, da ga je žena še podnevi napodila v hlev, ker ji ni dal miru. Vedno je hotel imeti kruha. Gotovo je šel k sosedovim!

Kakor blazen je tekel Sina h gospelemu poslopu ter iskal in iskal in zahteval od gospodarja svojega Lojzeka. "Kje imate otroka? Otroka mi dajte! Vse vam povem odkritoarčno, kako je bilo, samo Lojzeka hočem imeti."

Zaman ga je iskal. Ni ga bilo nikjer.

Ko so drugi dan po pogorišču brskali, so našli v njem ostanke otroških kosti. Ker mameho Loj- zeku ni hotela dati kruha, je šel h gospodarju na seno letat in žalosti lačen zaspal. Moral je radi očetovega mallevanja smrti storiti.

Tisto noč Sina ni nič spal. Vedno je ugribal, kje bi bil nje- gov Lojzek. Ko so mu pa drugi dan ljudje povedali, da je otrok zgorel in mu še celo njegovo okostje pokazali, tedaj bi ga moral videti! Popolnoma se je izpremenil! Oči so mu izstopile, iz ust so mu gledale pene, pulsi si je lasne in vpi: "Zakaj sem vžgal, da sem zdaj otroka izgubil! Kaj zdej začnem brez njega! Lojzek! Lojzek! Kaj sem na- redil?" Vedno bolj je postajal blazen.

Orožnikom ni bilo treba iz- pravevati, kdo je užgal — saj se je Sina sam izdal. Odpeljali so ga v zapor. Njegova žena je kmalu zapustila vas in šla daleč sivož.

Lansko leto pa so Simeja iz- justili iz ječe. Napotil se je ta- koj nazaj v vas. Pozna se mu na vsaki kretnji, da ni pri prvi pameti. Kadar vidi otroke, ste- guje po njih roke, teče za njimi in vpije: "Lojzek! Počakaj! Loj- zek, počakaj!"

Glaflira Teodorovna: Za ognjiščem

Počasi in previdno je nala- gala treskico za treskico. Skri- bo je pobrala tudi zadnje ščikce — tal, ki so se ji odecpile pod balnico ter jih naložila, kakor če bi ravnala s dragoceno stvarjo. Vselej, kadar se je sklonila k- tom, je bolešno zavdihnila ter se zagrabil za levo stran.

Previdno je zakrčila ščikco ter ušgala tresko v štedilniku. Prikazal se je mal, slaboten pla- menček, lizal je po treskah gori, širil se je, zrastel ter prasketal- je požiral suho trave.

Porinila je še par polen v ogenj ter zrla nepremično va- nj. Ta fenomen, tako star kot clo- vstvo in tako vsakdanji kot del, ki rosi iz oblakov, kakor menajoda se neč in dan jo je vedno in vedno spet zanimal. Rada je opazovala žarke, zma- gujoče plamenčke, kako so se vspeli na nerodne klade, ovijali jih, arstali v veliki plapolajoči ognji, ki je nadvladal vse, pre- magal, pogotnil, uničil vse. Vsek dan je znova občudovala zmagovito, drmo moč in nepo- pisno krasoto ognja. In ta stari prisor ji je bil vedno nov, vedno zanimiv.

Čepela je za ognjiščem, z roko se je oprla na rob štedilnika pa glavno naslonila na njo. In misli so prehajale od zmagosnoga, vaselega, vročega ognja na nje- no lastno borno, žalostno in mrzlo življenje.

Cemu pač čepi vsako jutro tu za tem ognjiščem? Cemu? Saj dobro ve, ko skuha zajtrk, bo pomila posodo, potem bo po- spravila stran; zopet kurila, ku- hala, pomivala. Vmes bo vžgati krpala decel obleko, pregledala jim bo kolske naloge, lapeše- vala jih bo, kako so se naliho. Zvečer jih bo nasitila ter jih bo spravila spat. Potem ima more- biti pol ure proste, sama za- se, Ali kaj ji je še to bome pol ure? Glava ji je teška, oči nočejo več gledati, možgani ne pojmojo več, kaj bere, kaj je to kako raz- vedilo, kaka uteha? In odrinila bo knjigo v stran ter legla na postelj, kjer jo bo vspaval te- ki, mučni sen.

Pa kakšen pomen ima takšno življenje?

Dan za dnemv leto. Za njo ni praznika, ni Božice niti Val- ke noči. Ona dela svoje tiako, — mora jo delati, ker ji je menda tako soleno le od rojstva, od takrat, ko ji je teka se sibel v solnčnem, laznem svitu, kjer je bilo toplo in lepo in ji je kazalo vse veselo, bogato bodočnost.

Zakaj jo je pa pljusnila oso- da v ta tamni, mračni milice? Zakaj ji ni postavila sibel v sa- duho, vlažno, zakotno luknjo, da ne bi nikdar spoznala solnce? Laglje bi zdaj prenela to slo, to težko breme, ki je za njeni slabotni placi pretežko, oh, veli- ko pretežko!

Pa da vsaj ni tega hrepene- nja!

Zakaj pač mora clovek kopre- neti vedno po čem nedoseglji- vem?

Da more vsaj mirno in potr- peljivo prenesti!

Ali ona si želi ven iz te tesno- be, na prosto, na solnce, na vi- lek življenje?

Oh, saj je bila, nekaj tudi zdaj, ako bi samo imela lepo, bogato, elegantno obleko, še se- daj bi lahko teknovala s drugi- mi. Toda v teh bornih capah, kdo jo neki vidi, kedo neki je občudoval? Nikdar je si nliha zaspal, odkar je šla za onim, ki ji je obetal paradaj na zemlji, pa ni vedel pota va-aj najti. Vedno je bila skromna, pozabo- ljena, neopazena in njena mla- dostna lepota je vsahnila, ker ji je manjkalo solnce in zraka. Za- dušila se je v tesnobi, v zaduhli sapi siromastva.

Zmajala je z glavo, zibala jo na roki sem in tam. Nepopisna bol ji je krčila srce.

Kaj sem storila, v čem sem se pregrešila, da me je zadela taka kazen?

V sobi se je nekaj zganilo. Otroci so vstajali ter se napra- vljali za v šolo. Vzdignila se je s tal ter pristavila kavo.

Pa zakaj se ne ame veseliti niti svojih otrok? Ali niso ista tako lepi, kot so otroci bogati- nov? Ali ne obetajo, da bodo

vrli in pridni? In vendar jih ni vesela! Žalost jo tare, ako se zamisli na nje. Kakšno jim pa pri- pravila življenje? Ali jim more napraviti kedaj le najmanjše veselje? Nikdar ničesar! Samo za najhujšo potrebo je; za otro- sko veselje nikdar nič ne pre- ostane.

Pa kako jih bo preskrbela za življenje? Bodo in siromastvo jim bo dala na pot. Osođa jih bo kruto pahnila okoli, ker so otro- ci bode.

Zato jih ne more biti vesela. Vrata se odpro in Milce po- gleda v kuhinjo.

"Mama, sinoči mi nisi zakr- pala hlače. Oblači moram nove hlače v šolo!"

"Oh, saj veš, kako me je si- noči bolela glava, nisem mogla."

"Pa mi jih danes zakrpaj!"

In otroška glava ugrine za vratmi.

Kako neusmiljeni, kako kruti znajo biti otroci! Neizproso nas spominjajo na našo dolžnost. Saj ne vejo, kako teška nam je.

In prav ima mali paravec; v čem bo pa hodil k maši, ako raz- dere nedeljsko obleko za v šolo. Vse to vidi in čuti jasno, pa vendar jo tako boli ta otroška strogot. Tako jo je glava bolela sinoči, da je še danes vsa topa, pa naj bi bila krpala!

Mehančno atrese semleto kavo v krop. Aromatičen duh se širi po kuhinji ter olivlja neko- liko njene teske ilvice. In omare vzame šalico ter nalije dlake, vročo kavo. Zdej prihrumi tudi deca v kuhinjo, kar opravile- na za v šolo, še s knjigami v roki.

"Je kava gotova, mama, mudi se še?"

In vendar ji sili zdaj zadovo- ljen smehljaj na usta. Saj tako lepih, tako pridnih in čvrstih nima nihče.

Smehljaje jim postavlja šalico na mizo, smehljaje jim reče kruh in smehljaje jih boša po kodrastih lasih, ko se poslav- ljajo pred odhodom v šolo.

Solnčen žarek v megleni vaakdanosti!

KLOBASE KLANJSKE KLOBASE

Spet razpisiljam po vsi Ameriki levrone klobase, kakor je to imelo rojakom znano, da so bile male klobase levrone vsako leto, in letos pa bodo le klobice. Denar se vrne vrn, ki niso zadovoljni. Uljudno se pri- rodam mojim starim in novim obo- zalcem za vsa stari. Časa šle funt. Potemite si vrata. Denar po- šljite s naravnimi ali pa vam pošljem na C. O. D.

Slovenski trgovci budeta rojakom zelo ugodni, ako budeta imeli take klobase v zalogi. Pišite po čmo. Vse pismo in naročila pišite na!

JOSEPH LESKOVAR
610—14th Street, Racine, Wis.

NAROČNIKU POZORI!

Znamenje (Nov. 30-1926) pomeni, da vam je naročnina potekla te dan. Ponovite jo pravečasno, da vam lista ne ustavi. Ako lista ne prej- mete, je mogoče vstavljati vlad napakega nalova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Nalastopniki so vsi dru- štveni tajniki in drugi za- stopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$5.00 in za pol leta pa \$2.50. Člani S. N. P. J. doplačajo za pol leta \$1.90 in za celo leto \$3.80.

Za mesto Chicago in Ci- cero za leto \$6.50, pol leta \$3.25, za člane \$5.30.

Za Evropo stane za pol le- ta \$4.00, za vse leto pa \$8.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi sa- ni pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO "PROSVETA"
2657 S. Lawrence Ave.
CHICAGO, ILL.

AMERIŠKA ZGODOVINA V DECEMBRU

IV.

12. decembra 1901. Prva brezžična brzojavka preko oceana. — Tega dne je Guglielmo Marconi, iznajditelj Marconijevega sistema brezžične telegrafije, odpremil po brezžičnem brzojavu črko "S" od Cornwalla na Angleškem do Newfoundlanda v Ameriki, 2100 milj daleč. Bil je to prvi znak po brezžičnem brzojavu preko oceana.

16. decembra 1773. Boston tea party. — Pod tem imenom slovi epizoda v revolucionarni dobi, ko so ameriški kolonisti protestirali, da bi jih Angleška obdavčevala brez njihovega privoljenja. Angleška vlada je bila med drugim naložila pristojbino na uvoz čaja v Ameriko in ogrožnje Amerikancev je bilo na višku. Ko so nekatere ladje angleške East India kompanije, naložene s čajem, prišle v bostonsko pristanišče, je bil sklican ljudski shod, v katerem so Bostonci zahtevali od gubernerja Hutchinsona, naj takoj odredi ladjam, da se povrnejo tja, od koder so prišle. Gubernier je odbil to zahtevo. Na to se je v noči 16. decembra zbrala skupina meščanov in preoblečeni kot Indijanci in oboroženi s sekirami so se navalili na pomol in od tam v eno izmed ladij, razbili 342 zabojev čaja in vrgli čaj v vodo. Na ta nasilni način so meščani

Bostona izjavili svoje prepričanje, da "nalaganje davka brez parlamentarnega zastopstva pomenja tiranstvo."

16. decembra 1907. Izlet ameriškega brodovja okoli zemlje. Dogodek brez primera v zgodovini ameriške mornarice je bilo odplutje ameriškega brodovja, obstoječega iz 16 bojnih ladij, na vožnjo okoli sveta. Brodovje je odplulo dne 16. decembra 1907 z atlantske obale in se je brez vsake nezgode povrnilo dne 20. februarja 1909. Bilo je to kriziranje v velikem stilu in brodovje je obklopo vsa glavna pristanišča na svetu.

17. decembra 1903. Prvi uspešni polet eroplana. — Brata Wilbur in Oliver Wright sta nekoč kot otroka dobila v dar majhen helikopter, oho znano igračo v obliki zrna z vijakom na elastiko, ki sprožena vzleti po zraku. Ta igrača je vznemljala njuno domišljijo in začela sta se baviti z vprašanjem, da li bi se ne dal izdelati enak letalni stroj, ki bi bil v stanu nositi človeka. Eksperimentirala sta dolgo časa z zrnji in drsalnimi stroji in končno sta leta 1903 zgradila uspešni biplan, s katerim sta dne 17. decembra 1903 pri Kittyhawku, na obali North Caroline, izvršila štiri uspešne vlete. Leta 1909 tokom Hudson-Fulton praznika v New Yorku je Wilbur Wright zletel iz Governor's Island po Hudsonu do Grant's Tomba in se povrnil nazaj.

land po Hudsonu do Grant's Tomba in se povrnil nazaj.

22. septembra 1620. Izkrcanje pilgrimcev. Vožnja ladje "Mayflower" je eden izmed najbolj proslavljenih dogodkov v ameriški zgodovini. Okoli leta 1620 so se nekateri svobodni kmetje (yeomen) in rokodelci iz angleškega okraja Yorkshire, ki so poprej radi verskega zatiranja pobegnili na Holandsko, začeli pripravljati na izselitev v Ameriko in so si v to svrhu izposlili od angleškega kralja pravico do kolonizacije. Ti begunci so same sebe nazivali "pilgrimi" (romarje). Vkrkali so se na ladjo "Mayflower". Prvi so zagledali ameriško obal dne 9. novembra; bila je to nizka, peščena obala ob rti Cape Cod. Njihov namen je bil, naseliti se v pokrajini, čez katero je gospodovala South Virginia kompanija, neke med rekama Hudson in Delaware. Ali usoda je hotela drugače. Kapetan ladje, kateri je bil baje plačan od Holandcev, ki so trgovali ob reki Hudson, je izjavil, da mu valed protivnih vetrov ni mogoče prijadrti bolj proti jugu. Križarili so dolgo časa gor in dol po zalivu med rijo in primorjem in raziskovali obalo tu in tam. Slednjič so se dne 22. decembra 1620 izkrcali na točki, ki so jo smatrali primerno za naselitev. Bilo je to tam, kjer se danes nahaja mesto Plymouth, Mass.

V.

misli človeška fantazija kolikor mogoče grozno stvar — vse je bilo tukaj, izšlo je od tod. Vzimate v roke katekizme in poiščite si tam kategorije grehov — niti enega ni, ki bi se ne dal pokazati na kak primer iz zgodovine papežev. In ne enkrat — stokrat.

— Toda zasluge papežev za znanost in umetnost v katoliški temni srednjega veka! In njih zasluge v renesansi!

V srednjem veku? Zasluge papežev? Menihi v samostanih so gojili nekoliko te znanosti, gredli svoje mrzle, uboge duše na solnični svetlobi rimskih klasikov in silkali inicialke v brevijarje in molitvene knjige, res je. To je bilo beraško nadomestilo za veliko antično kulturo, uničeno od krščanstva — pa tudi to ni bilo delo papežev. Takrat ni bilo trde rimske centralizacije, kakor je danes, in samostani so živeli od dobrote svojih deželnih gospodarjev, za katerimi so šli vedno, in če treba proti Rimu in papežu, pa tudi proti Rimu in papežu. Tako je bilo v nemški državi, kako tudi pri nas na Češkem. In brž da si je Rim Kristovo vero zmopoliziral in scentraliziral — se je vse izpremenilo. Samostani so postali gnezda lenuhastih požeruhov, sleparjev z ostanek svetnikov, prodajalcev odpustkov in poneumnevalcev cele pokrajine na daleč in na široko. In nasproti znanosti, umetnosti, napredku in glasovom po reformah je pokazalo papeštvo takoj svoje pravo lice. Arnold iz Brescije je umrl na grmadi ravno tako, kakor Giordano Bruno, Dante jih je sovražil, Galileja so mučili, Hus, Jeronim, Savonarola so zgorili na grmadah — vsa ta srednjeveška tema ima eden edini vir, in ta se imenuje: papeštvo, in kjer je kaj svetlobe, je ta grmada, ki so jo zažgali, in kjer je kaj toplote, je to toplota človeške krvi, ki so jo oni prelili...

In renesansa? In njena umetnost? Človek bere o stavbah, ki jih je gradil v Rimu Sikst IV., o florentinskih slikarjih, ki so delali po naročilu tega sv. Očeta, res je, toda bordel, ki ga je isti sv. Oče istotako sam postavil, in ki mu je donosal na leto po 20.000 cekinov — ta bordel zatemačuje vse. In človek bere dalje o Aleksandru VI. in vidi le ta strašni rod Borzijeve, ki mu ni bilo nič tako tujega, kar bi ne mogel imenovati svoje: bodala, morilec, strup, tuje premoženje, krvosarmstvo, ropi, kramarjenje z najavetejšimi in najnižjimi stvarmi, peklenški cinizem pri vsem tem — in tak sv. oče je obsodil asketa Savonarolo na smrt v ognju... In dalje: Julij II. in Lev X., ali sta bila sploh še kristjana? Tudi to vprašanje je dovoljeno, kajti papeštvo stoji pred dvojnimi sodnim stolom: človeškim in božjim, zgodovinski in moralni, in če prva tega ali onega oprosti, ga mora druga obsoditi. Kakšna naivna globljava in primerna ocenitev sebe in papeža Julija II. leži v vzdihu cesarja Maksimilijana I., zadnjega viteza: "Deus aeternus, nisi vigilares, quam male esset mundus, quem regimus nos, ego miser venator et ebriosus ille et sceleratus Julius!" (O večni bog, ko bi ti ne bedel, kako slabo bi bilo s svetom, ki ga vladava midva, jaz ubogi lovec in oni pijanec in razpahnj Julij!)

Ebriosus et sceleratus — dvoje adjektivov, in v njih je življenje, značaj in obsodba Leon X. Avtor onega nesmrtnega izreka o onega Kristovega namestnika na zemlji! In "tistem ubogem človeku iz Nazareta"! Kakšen krasen pagan bi bil to, ko bi ne bil papež! Saj so se za njegovega papeževanja celo darivale žgale. Jupiteru Kapitolinakemu Najvišjemu in Najboljšemu. Morebiti bi bil lahko ta največji grešnik renesance izvršil eno: odstranil petnajstoletno blodnjo in zmoto človeštva, nesrečno dedščino galilejke — imel je za to dosti moči in dosti odprtosti, toda ni imel resnega glasu vesti in čuta odgovornosti, z drugimi besedami, imel je paganstvo antičnega človeka, pa preveč zastrupljeno, preveč brezbrilno.

(Dalje prihajajo.)

28. decembra 1913. Federal reserve act. — Ta zakon, ki je bil sprejet navedenega dne, tvori podlago takozvanega federalnega rezervnega sistema. Federalne rezervne banke v Ameriki odgovarjajo "narodnim bankam" v Evropi. Federalni rezervni sistem je bil uveden v svrhu, da se popravijo nekateri resni nedostaki prejšnjega sistema "national bank". V gospodarstvenem življenju je največje važnosti, koliko denarja je v cirkulaciji. Idealni je oni sistem, ki omogočuje, da je ravno toliko novčanice v cirkulaciji, kolikor jih je treba; kadar nastane takojšnja potreba po več denarnih sredstvih (kot za čas žetve), naj bo cirkulacija večja, ali ta naj se takoj skrti, čim ta večja potreba preneha. Tako cirkulacija, ki se ravna po potrebi, imenujemo "elastično". Glavni nedostatek prejšnjega sistema je obstojal ravno v tem, da ni bil elastičen, kar se kaže denarja v prometu. Federalni rezervni sistem pa je odprtomogel temu nedostatku. Izmed drugih koristi naj omenimo, da je ta sistem znižal in izenačil stroške posojil v Združenih državah; jako je ožijal bankam prenašati finančne in gospodarske viharje, in to v zvezi z znatno znižanjem rezerv, ki jih banke morajo držati nedotaknjene. O ne razne denarne krize, ki so bile poprej tako pogoste v Ameriki in radi katerih je vse prebivalstvo trpelo, niso sedaj več mogoče.

Ti uspehi so bili doseženi potom boljše organizacije in vzajemnosti kreditnih virov in rezerv. Imamo v Združenih državah 12 federalnih rezervnih bank, ki imajo povozd podružnic po številu prebivalstva. Zakon o federalnem rezervnem bankarstvu (Federal Reserve Act) zahteva, da vse takozvane "national banks" morajo biti delničarke federalnih rezervnih bank, in tudi povablja takozvane "state banks", da postanejo delničarke. Glavne naloge federalnih rezervnih bank so rediskontiranje trgovskih, industrijskih in poljedelskih vrednostnih papirjev, tedajanje novčanice (federal reserve notes) in shranjevanje rezerv včlanjenih bank. Federalne rezervne banke so za to banke, ki za bankirje in banke.

Vrhovna uprava vseh federalnih rezervnih bank je takozvani Federal Reserve Board. Ta obstoja iz sedmih članov, od katerih predsednik Združenih držav imenuje pet, vsakega za dobo 10 let, tako da po en član ostopa vsako drugo leto. Ostala dva člana sta vedno finančni minister (secretary of the treasury) in načelnik federalne bančne kontrole (comptroller of the currency). Vsaka poedina federalna rezervna banka pa stoji pod upravnim svetom (board) devetih "direktorjev". Federal Reserve Board je ona oblast, ki daje včlanjenim bankam pravico izdajati federalne rezervne novčanice. Board zaračuna bankam ono obrestno mero za odkup (rediskont) njihovih papirjev, ki se mu zdi primerna po potrebah denarnega trga.

VI.

26. decembra, 1776. — Bitka pri Trentonu. Ta bitka je ena izmed naslednjih v ameriški zgodovini. Proti koncu decembra 1. 1776 je Washington po mnogem trudu povečal svojo vojsko do približno 6000 ljudi. Angleži, zadovoljni s tem, da so izišli New Jersey od revolucionarjev, niso poskušali prekoračiti reke Delaware, marveč so se vtaborili blizu Trentona. Angleški poveljnik Howe je bil tako prepričan, da je zatri revolucijo, da je dovolil svojemu podrejenemu generalu Cornwallisu, da se povrne na Angleško, in se je sam pripravil na pot. Ali nekaj nepričakovane se je zgodilo. Washington je dožal, da se je v Trentonu nahajalo okoli 1500 sovražnikov, večina Hessiancev. Ti so bili oni nesrečni, plačanci v angleški vojski, ki jih je njihov nemški knez prodajal Angležem za masten denar. Ob mraku v božični noči je Washington z 2000 močmi začel prehod čez reko Delaware. Mislil je, da bo lahko presenetli Hessiance po občajnem veseljenju ob božičnem večeru. Ladi se je delal

v reki, struga je bila deroča, noč temna in okoli polnoči je nastal vihar s auro. Ob štiri zjutraj je bila vsa vojska onstran reke na jerseyjski strani in ob zori se je približala Trentonu. Sovražnik jih ni zapazil, dokler niso prišli do predstra v okolici vasi. Razvila se je ostra bitka, ki je trajala le 35 minut in ki je končala s popolno zmago Amerikancev. Z njo je bila začeta izvrstno izvedena kampanja, ki je končno zapodila Angleže iz New Jerseyja in je bila neposredna predhodnica končne zmage Amerikancev.

Washingtonova prebroditev reke Delaware (Washington's crossing of the Delaware) je predmet ene izmed največjih ameriških historičnih slik. Izgovoril jo je nemško-ameriški slikar Emanuel Leutze. Posnetke te slike je menda že vsakdo videl. Izvirna slika velikega obsega se nahaja v newyorškem Metropolitan Museum of Art.

26. decembra, 1853. Gadsdenov nakup. Valed pogodbe, ki jo je sklenil James Gadsden, tedanji ameriški poslanik v Mehiki, in mehiški general Santa Anna, so bile poravnave razne težkoče med Združenimi državami in Mehiko. Med drugim je Mehika proti plačilu \$10,000,000 odstopila Združenim državam pokrajino v obsegu čez 45,000 kvadratnih milj. Ta nakup se v zgodovini zove Gadsden Purchase; dotična pokrajina je bila anektirana Združenim državam, deloma Arizoni in deloma sedanji državi New Mexico. Tedaj so Amerikanci smatrali to pogodbo mnogo bolj važno radi poravnanja mejnih homotij, kot radi pridobitve dotične pokrajine, ki je bila več ali manj puščava. Ali od tedaj je irigacija spremenila to pokrajino v jako rodovitno zemljo. Mehikanci so bili jako razočarani radi te pogodbe in izgnali so generala Santa Anna v prognanstvo.

Otkajka gledališča

Ze dolgo je ni bilo — Mary Pickfordove v Čikagu. Sedaj pa pride namreč v filmu na oder Roosevelt gledališča, kjer bo predstavljan njen film "Sparrows". Film se suče okrog farme, kjer vzgajajo otroke, ki so ostali sami na svetu brez staršev, so postavljeni trdosrčni dvojički pod varstvo, kot je bil nekaj Oliver Twist, in se končno rešijo trhanje. Se vselej je Pickfordova dala filme, ki so bili smatrani vredni in tudi sedaj velja isto.

Skoro je že nepotrebno ome-

njati, da je v Oriental gledališču še vedno na programu Paul Ashova jazz-godba, ki je postala glavni del programa vsak teden v Orientalu.

"The Popular Sin" je zanimiv film, ki bo prikazovan na platnu Central Park gledališča prihodnji teden.

V Chicago Theatre bo na programu prihodnji teden pod direkcijsko slavnega ruskega režiserja Dimitri Bučoveckija "Valencia". Tudi dokaj fletna slika, ki je zelo primerna sedanji dobi, ko vse rado pleše charleston in druge stranske plesse. Valencia je odraslek plesa charleston, ki ga plešejo tudi v beli Ljubljani in povsod drugod. Poleg tega bo "Pirate Love" film na platnu tega teatra.

Zločin med mladino se zmanjšuje. Chicago. — Kljub temu, da se smatra Čikago kot za središče vsakega slabega tudi med mladino, pa temu ni tako, kakor je dejal sodnik Arnold, ki ima dnevno opravka z mladoletnimi slučajji.

ZENITVENA PONUDBA

Vdovec star 37 let s štirimi troci, se želim spoznati s Slovenko v svrhu ženitve. Imam tisoč dolarjev in tudi delo. Spremem samako ali vdovo z eno ali dvema otrokoma. Če katero resno misli, naj piše in naj pošlje v pisarno svojo sliko. Starost naj bi bila od 23 do 40 let. V pisarno je poslati na naslov: Bertović, R. F. D. 1, Rea, Pa. (Adv.)

ITALIJANSKE HARMONIE

Italijanske harmonie. Poslušajte se kampanje nove člane in pridobite razpisane nagrade!

BUATTI BERNELLI & CO.

1614 Elm Street, Dept. 7, Chicago.

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

ima v zalogi sledeče knjige:

AMERIŠKI SLOVENCI — izvrstna krasna knjiga, obsega 632 strani, trdo vezana, vredna svoje cene, stane...\$5.00
Slovensko-Angliška Slovnica — zelo poučna in lahko razumljiva knjiga za učenje angleščine, s dodatkom raznih koristnih informacij, stane samo...\$2.00
Zakon Biogenije — tolmači naravne zakone in splošni razvoj, knjiga iz katere zamorete črpati mnogo naukov za telesno in duševno dobro...\$1.50
Pater Malaventura — V Kobaridu — zanimiva povest iz življenja ameriških frančiškanov, in doživljaji rojaka, izvrstno spopolnjena s slikami...\$1.50
Zajedalci — resnična povest in prava ilustracija doleži skriti dela življenja slovenskih delavcev v Ameriki...\$1.75
Jimmie Higgins — krasna povest, ki jo je napisal sloviti ameriški pisatelj Upton Sinclair, poslovenil pa Ivan Molek...\$1.00
Zapisnik 8. redne konvencije S. N. P. J., 232 strani mehko vezana, stane samo...\$0.50

KNJIGE KNJIŽEVNE MATICE SE DOBE

pri naših društvenih tajnikih in drugih zastopnikih, namreč dosedaj jih imajo v prodaji poleg društvenih tajnikov tudi:

William Sitar, 4404 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Anton Jankovich, 1174 Norwood Rd., Cleveland, Ohio.
Anton Bokal, 731 E. 157th Street, Cleveland, Ohio.
John Krizmančič, 15111 Bevington Ave., West Park, Ohio.
Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 103, Johnstown, Pa.
John Rimac, 5555 Russell St., Detroit, Mich.
Frank Stular, 13705 St. Aubin, Detroit, Mich.
John Golob, Box 144, Rock Springs, Wyo.
Proletarec, 3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.

Ali pa pišite pona na:

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

2657 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill.

NAROČITE SI KNJIGO "AMERIŠKI SLOVENCI"

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabilna na veselice in slodbe, vizitnice, častnice, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugili.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

CENE ZMERNE, UNIKATNO DELO PRVE VRSTE

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE

Pišite po informacije na našo

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 South Lawrence Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA BELJO TUDI VSA USTREBNA POJASNILA